

УДК 332.341:332.3
JEL: R11; R12; R13
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-5-182-188>

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ РІВНЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

©2024 **ВАСИЛЬЄВ О. В., ГУР'ЄВ В. О., УВАРОВ І. С.**

УДК 332.341:332.3
JEL: R11; R12; R13

Васильєв О. В., Гур'єв В. О., Уваров І. С. Методичні підходи до аналізу рівня територіального розвитку в Україні

У статті досліджено методичні підходи до аналізу рівня територіального розвитку в Україні. Виділено основні підходи до аналізу рівня територіального розвитку, які містяться в офіційних документах і відповідно до яких розроблено методичні рекомендації, зокрема: 1) методика підготовки соціально-економічного аналізу розвитку громади; 2) розробка профілів громад; 3) методика формування та реалізації прогнозних і програмних документів соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади; 4) методика врахування Цілей сталого розвитку в стратегіях розвитку територіальних громад. Розглянуто територію як об'єкт розвитку з різних аспектів: економічного, соціокультурного, екологічного та політичного. Поняття «територія» зазвичай асоціюється з просторовими характеристиками та розглядається як обмежена частина земельної поверхні з певною площею, географічним положенням та іншими просторовими ознаками. Проте в разі трактування території як об'єкта розвитку це поняття слід розглядати як відокремлену, ідентифіковану за геопросторовими ознаками та адміністративною підпорядкованістю територію з відповідними структурою, умовами, властивостями та характеристиками. Виокремлено основні принципи, на які мають спиратися методичні підходи аналізу рівня територіального розвитку, зокрема: системність; інтегрованість; спрямованість на потреби територіальної громади; участь громадськості; науковість; обґрунтованість та об'єктивність; сталість; раціональність використання ресурсів; моніторинг та оцінка. Наголошено на тому, що в Україні наразі немає єдиного методичного підходу до аналізу рівня територіального розвитку, а наявні методики виявилися недосконалими та вимагають доопрацювання. Зокрема, застосовуються лише окремі методики аналізу рівня територіального розвитку, а також окремі методики врахування Цілей сталого розвитку в стратегіях розвитку територіальних громад, але це не відповідає принципам системності, сталості та інтегрованості. Обґрунтовано необхідність розробки уніфікованого методичного підходу до аналізу рівня територіального розвитку в Україні, який би враховував всебічний аналіз сучасного стану територіальних громад і відповідність їхнього розвитку Цілям сталого розвитку.

Ключові слова: територіальний розвиток, територіальна громада, децентралізація, сталий розвиток.

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 9.

Васильєв Олексій Вікторович – доктор економічних наук, професор, професор кафедри управління та адміністрування, Навчально-науковий інститут «Каразінська школа бізнесу» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (вул. Мירוносицька, 1, Харків, 61002, Україна)

E-mail: vasyljev@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1819-6761>

Гур'єв Владислав Олександрович – аспірант кафедри управління та адміністрування, Навчально-науковий інститут «Каразінська школа бізнесу» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (вул. Мירוносицька, 1, Харків, 61002, Україна)

E-mail: vladyslav.guriev@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-2667-0633>

Уваров Ігор Сергійович – аспірант кафедри управління та адміністрування, Навчально-науковий інститут «Каразінська школа бізнесу» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (вул. Мירוносицька, 1, Харків, 61002, Україна)

E-mail: iamigorvarov@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0128-6656>

UDC 332.341:332.3
JEL: R11; R12; R13

Vasyliiev O. V., Huriev V. O., Uvarov I. S. Methodological Approaches to Analyzing the Level of Territorial Development in Ukraine

The article examines methodological approaches to the analysis of the level of territorial development in Ukraine. The main approaches to the analysis of the level of territorial development, which are contained in official documents and serving as bases for development of methodological recommendations, are allocated, in particular: 1) methods of preparing a socioeconomic analysis of community development; 2) development of profiles of communities; 3) methods of formation and implementation of forecast and program documents of socioeconomic development of the united territorial community; 4) methodology for taking into account the Sustainable Development Goals in the development strategies of territorial communities. The territory as an object of development is considered from various aspects: economic, socio-cultural, ecological, and political. The concept of «territory» is usually associated with spatial characteristics and is considered as a limited part of the land surface with a certain area, geographical location and other spatial features. However, in the case of interpreting the territory as an object of development, this concept should be considered as a separate, identified by geospatial features and administrative subordination territory with the appropriate structure, conditions, properties and characteristics. The main principles on which methodological approaches to the analysis of the level of territorial development should be based are allocated, i. e.: consistency; integration; focus on the needs of the local community; public participation; scientificity; validity and objectivity; sustainability; rational use of resources; monitoring and evaluation. It is emphasized that in Ukraine there is currently no single methodological approach to the analysis of the level of territorial development, and the existing methods turned out to be imperfect and require revision. In particular, only certain methodologies of analyzing the level of territorial development are in use, as well as certain methods of taking into account the Sustainable Development Goals in the development strategies of territorial communities, although this does not comply with the principles of consistency, sustainability, and integration. The necessity of developing a unified methodological approach to the analysis of the level of territorial development in Ukraine, which

would take into account a comprehensive analysis of the current state of territorial communities and the compliance of their development with the Sustainable Development Goals, is substantiated.

Keywords: territorial development, territorial community, decentralization, sustainable development.

Fig.: 1. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 9.

Vasylyev Oleksii V. – D. Sc. (Economics), Professor, Professor of the Department of Management and Administration, Educational and Research Institute «Karazin Business School» of V. N. Karazin Kharkiv National University (1 Myronosytska Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)

E-mail: vasylyev@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1819-6761>

Huriev Vladyslav O. – Postgraduate Student of the Department of Management and Administration, Educational and Research Institute «Karazin Business School» of V. N. Karazin Kharkiv National University (1 Myronosytska Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)

E-mail: vladyslav.guriev@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-2667-0633>

Uvarov Ihor S. – Postgraduate Student of the Department of Management and Administration, Educational and Research Institute «Karazin Business School» of V. N. Karazin Kharkiv National University (1 Myronosytska Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)

E-mail: iamigoruvarov@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0128-6656>

Однією з ключових проблем у сфері економіки та управління є аналіз розвитку територій у розрізі регіонів – областей, районів, населених пунктів. Останніми роками особливо актуальним стало зростання важливості публічного управління, зокрема через проведення децентралізації влади та формування нових регіональних утворень – об'єднаних територіальних громад, які представляють собою нові територіальні одиниці. Основним завданням у зв'язку з цим є вдосконалення методології аналізу територіального розвитку для забезпечення відповідності розвитку територій принципам сталого розвитку. Крім того, реалізація стратегічного курсу на інтеграцію до Європейського Союзу та забезпечення всебічного входження України в європейський політичний, економічний і правовий простір вимагає не лише практичних заходів, але й теоретичного підґрунтя для формування світогляду та інституційного середовища, яке сприятиме становленню спроможних громад в Україні.

Одним із ключових аспектів цього теоретичного підґрунтя є розуміння та прийняття загальноєвропейських цінностей і стандартів. Це включає в себе розуміння та прийняття принципів демократії, прав людини, рівності, правової держави, соціальної справедливості, екологічної сталості та інших цінностей, що лежать в основі європейської інтеграції. Це вимагає не лише формування відповідних законів та правових норм, але й виховання населення в дусі цих цінностей, включно з освітою, інформаційною кампанією та розвитком громадянського суспільства. Також важливим аспектом є розвиток інституційного середовища, яке сприятиме становленню спроможних громад в Україні. Це включає в себе реформування судової системи, боротьбу з корупцією, підвищення ефективності державного управління, розвиток демократичних

інститутів, підтримку прав людини та правову культуру. Створення стабільного та прозорого інституційного середовища є ключовим для забезпечення розвитку громад і підвищення їхньої спроможності в Україні.

Системи індикаторів, які дозволяють оцінити відповідність розвитку території вимогам сталого розвитку, розробляються на міжнародному рівні, зокрема, у рамках Організації Об'єднаних Націй (Indicators of Sustainable Development: Guidelines and Methodologies, 2001; Global indicator framework for the Sustainable Development Goals and targets of the 2030 Agenda for Sustainable Development, 2017). Також були опубліковані праці таких авторів, як Г. Васильченко, І. Парасюк, Н. Єременко, Г. Марушевський, О. Нижник та інших, що були підготовлені за підтримки Асоціації міст України та міжнародних проектів, зокрема Програми «U-LEAD з Європою», проекту USAID ДІАЛОГ, ПРООН/ГЕФ «Інтеграція положень Конвенцій Ріо у національну політику України» та ін.

Методологія аналізу розвитку територій базується на досягненнях вітчизняної регіональної економіки, особливо на внеску таких учених, як М. Войчук, В. Гур'єв, О. Дем'янчук, Ю. Дубневич, О. Корнелюк, Г. Марків, Н. Науменко, Н. Павліха, Л. Сай, І. Скороход, Р. Содомо, Н. Хом'юк, І. Цимбалюк, Д. Шеленко, Т. Шматковська та інші. Проте потребує подальшого дослідження можливості розробки узагальненого єдиного методичного підходу до аналізу рівня розвитку територій [1–6].

Мета та завдання статті: дослідити методичні підходи до аналізу рівня територіального розвитку в Україні.

Просторовий розвиток у Європі став надзвичайно важливим питанням з 80-х років ХХ століття. Це було пов'язано з розростанням міських агломерацій, проблемами забруднення навколишнього

середовища, нестабільністю в розподілі ресурсів та іншими аспектами, що виникають у зв'язку з швидким міським розвитком і зростанням населення. З початку ХХІ століття ці питання стали ще актуальнішими з огляду на загальну парадигмальну зміну у сприйнятті сталого розвитку. Стало очевидним, що ефективне використання територій та їх раціональне планування є ключовими складовими сталого розвитку. Таким чином, національні уряди Європи почали враховувати зарубіжні тенденції у своєму законодавстві.

Нові законодавчі акти та стратегії у сфері просторового розвитку стали спрямовані на забезпечення більшої ефективності використання територій, збереження природних ресурсів, зменшення викидів та підвищення якості життя мешканців. Це включає в себе розвиток інфраструктури, зелених зон, управління відходами, енергоефективність тощо. Такі кроки свідчать про те, що просторовий розвиток став не лише важливим аспектом соціально-економічного розвитку, але й стратегічним напрямком, який допомагає країнам забезпечити сталість і рівень життя своїх громадян у майбутньому.

Під розвитком, у контексті економічних систем, маються на увазі незворотні, спрямовані та закономірні зміни в системі, які відбуваються завдяки внутрішньо притаманним їй механізмам самоорганізації. Проте з приводу цього існують певні протиріччя, що саме по собі є феноменом: з одного боку, розвиток передбачає здатність системи зберігати стійкість і протистояти змінам, без чого неможливо забезпечити незворотність і спрямованість; з іншого боку, розвиток нерозривно пов'язаний зі здатністю системи до трансформацій, оскільки розвиток – це зміни.

Своєю чергою, поняття «територія» зазвичай асоціюється з просторовими характеристиками і розглядається як обмежена частина земельної поверхні з певною площею, географічним положенням та іншими просторовими ознаками.

У разі трактування території як об'єкта розвитку – це поняття можна розглядати як відокремлену, ідентифіковану за геопросторовими ознаками та адміністративною підпорядкованістю територію з відповідними структурою, умовами, властивостями та характеристиками.

Трактування території як об'єкта розвитку може бути розглянуте з кількох різних перспектив (рис. 1).

Загалом, трактування території як об'єкта розвитку може включати різноманітні аспекти, і його вибір залежить від конкретних цілей, завдань і контексту розвитку даної території.

Поняття «регіон» використовується для просторового поділу, як правило, з метою аналізу або управління. Це територіальна одиниця, яка має свої унікальні характеристики, такі як географічне розташування, природні умови, економічний розвиток, культурні особливості тощо. Регіон може бути визначений на основі різних критеріїв, таких як адміністративний, економічний, культурний або географічний. У порівнянні з терміном «територія» – «регіон» частіше використовується для позначення конкретних областей з визначеними особливостями чи функціями, тоді як «територія» може вказувати на більш широку територіальну одиницю без такої деталізації. Також «територія» може бути використана для позначення будь-якої земельної площі, включно з незаселеними територіями, тоді як «регіон» зазвичай вказує на область з певним ступенем організації та активності людей.

Аналіз розвитку територій включає в себе різні принципи та методики, що допомагають зрозуміти та оцінити ситуацію в певній географічній області та визначити стратегії подальшого розвитку. Деякі з основних принципів аналізу розвитку територій включають:

- ✦ *системність* – передбачає аналіз території як складової системи, в якій різні елементи взаємодіють між собою та впливають на розвиток території загалом. Аналіз здійснюється на всіх рівнях – економічному, соціальному, екологічному тощо;
- ✦ *інтегрованість* – урахування всіх аспектів розвитку території, включно з економічним, соціальним, культурним, екологічним та іншими аспектами, та пошук комплексних рішень, які б ураховували інтереси всіх зацікавлених сторін;
- ✦ *спрямованість на потреби територіальної громади* – орієнтація на врахування потреб людей, які проживають на території, щоб забезпечити їхній соціальний добробут;
- ✦ *участь громадськості* – залучення громадськості, місцевих жителів, бізнесу та інших зацікавлених сторін до процесу аналізу та прийняття рішень щодо розвитку територій. Це сприяє збільшенню легітимності та підтримки запропонованих стратегій;
- ✦ *науковість* – використання новітніх знань у галузях економіки, соціології та екології для проведення аналізу розвитку територій;
- ✦ *обґрунтованість та об'єктивність* – використання достовірної інформації та обґрунтованих аналітичних висновків для прийняття управлінських рішень щодо розвитку території;

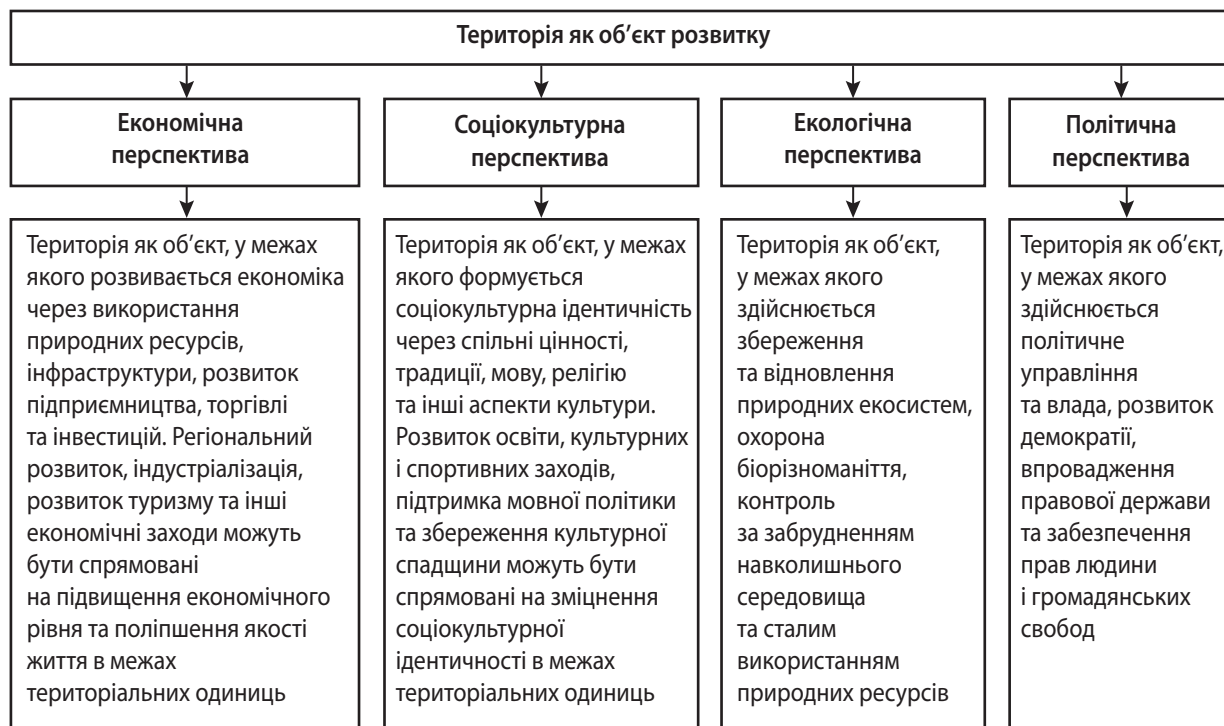

Рис. 1. Трактуювання території як об'єкта розвитку з різних перспектив

- ✦ *сталість* – створення стратегій розвитку територій, які сприяють збереженню природних ресурсів, економічній стабільності, соціальній справедливості та екологічній збалансованості на довгострокову перспективу;
- ✦ *раціональність використання ресурсів* – максимізація використання наявних ресурсів території для досягнення максимально можливого рівня розвитку з урахуванням обмежень та обставин;
- ✦ *моніторинг та оцінка* – постійний моніторинг і оцінка розвитку територій з метою виявлення тенденцій, проблем і можливостей, що виникають на шляху розвитку, і вчасного коригування стратегій.

Ці принципи не є вичерпними, але вони становлять основу для системного та комплексного аналізу розвитку територій з метою досягнення сталого та збалансованого розвитку.

Адміністративно-територіальна реформа в Україні привела до перерозподілу ресурсів та сфер впливу, змінивши динаміку взаємовідносин між громадами, суб'єктами господарювання та державними структурами. Ця реформа надала більше можливостей громадам щодо надходжень у місцеві бюджети, але разом із цим збільшила їхні зобов'язання щодо відповідального використання ресурсів та збереження навколишнього середовища.

Суб'єкти господарювання, що зареєстровані у громадах, тепер мають бути більш зацікавлені в загальному економічному процвітанні громади та підтримці розвитку інфраструктури та благоустрою. У цьому контексті важливо враховувати пропозиції бізнесу та громадських організацій при розробленні стратегій розвитку міст і громад, оскільки вони можуть внести вагомий внесок у вирішення складних глобальних питань сталості громад і територій.

Індикатори, що використовуються для вимірювання рівня цілей та досягнень у сферах економіки, соціального розвитку та екології, можуть варіюватися залежно від територіальної приналежності. Часто державні статистичні дані не дозволяють деталізувати індикатори на рівні регіонів чи територіальних громад.

Не існує уніфікованої методики аналізу рівня територіального розвитку. Проте однозначно слід зауважити, що аналіз розвитку територій потребує застосування системного підходу, який означає розглядання кожної території як цілісної соціо-еколого-економічної системи з внутрішніми та зовнішніми взаємозв'язками та певними межами. З іншого боку, кожна територія розглядається як складова єдиного соціо-еколого-економічного простору регіону або всієї країни. Цей підхід передбачає також використання системи показників для оцінки розвитку територій,

яка відповідає вимогам комплексної оцінки як попередніх етапів розвитку території, так і її поточного стану, а також для встановлення подальших перспектив [7–9].

Сучасні методики аналізу розвитку території відображають складність і різноманітність факторів, що впливають на їхній розвиток. У табл. 1 наведено коротку характеристику деяких вітчизняних і зарубіжних методик аналізу розвитку територій та систем показників, які використовуються кожною з них.

Методика підготовки соціально-економічного аналізу розвитку громади — це систематичний підхід до оцінки соціально-економічного стану та перспектив розвитку певної територіальної громади. Ця методика дозволяє забезпечити системний підхід до розвитку громади, враховуючи її поточний стан, потреби та потенціал для подальшого розвитку.

Наступний методичний підхід полягає в розробці профілів громад. Профіль громади — це детально викладений документ, у якому здійснено аналіз та оцінка фактичного стану розвитку території в динаміці (як правило, аналізуються п'ять попередніх років).

Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України у 2016 р. було розроблено Методичні рекомендації щодо формування та реалізації прогностичних і програмних документів соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади. Система прогностичних і програмних документів соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади включає:

- ✦ стратегію розвитку об'єднаної територіальної громади;
- ✦ план (програму) соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади;
- ✦ інші довгострокові, середньострокові та короткострокові прогностичні та програмні документи, в яких відповідно до соціально-економічних і суспільно-політичних процесів, що відбуваються в державі та відповідному регіоні, з урахуванням впливу зовнішніх та внутрішніх факторів і очікуваних тенденцій визначаються цілі та пріоритети соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади та заходи, які необхідно здійснити для їх досягнення.

Під час розроблення аналітичної частини Плану рекомендується проводити аналіз сильних і слабких сторін розвитку об'єднаної територіальної громади, можливостей і загроз (SWOT-аналіз), надавати характеристику порівняльних переваг, ви-

кликів та ризиків щодо перспектив її розвитку та складати сценарії розвитку.

Методика врахування Цілей сталого розвитку (ЦСР) у стратегіях розвитку територіальних громад передбачає інтеграцію принципів сталого розвитку, визначених Організацією Об'єднаних Націй, у планування та реалізацію розвиткових заходів на місцевому рівні. Встановлено 17 цілей, всередині кожної з яких індикатори класифікуються за підцілями: 1. Подолання бідності. 2. Подолання голоду, розвиток сільського господарства. 3. Міцне здоров'я та благополуччя. 4. Якісна освіта. 5. Гендерна рівність. 6. Чиста вода та належні санітарні умови. 7. Доступна та чиста енергія. 8. Гідна праця та економічне зростання. 9. Промисловість, інновації та інфраструктура. 10. Скорочення нерівності. 11. Сталий розвиток міст і громад. 12. Відповідальне споживання та виробництво. 13. Пом'якшення наслідків зміни клімату. 14. Збереження морських ресурсів. 15. Захист і відновлення екосистем суші. 16. Мир, справедливість і сильні інститути. 17. Партнерство заради сталого розвитку.

Ця методика дозволяє забезпечити врахування глобальних цілей сталого розвитку в місцевих стратегіях розвитку та сприяє побудові більш збалансованих, стійких та ефективних місцевих політик і програм.

ВИСНОВКИ

Таким чином, дослідження показало, що уніфікований методичний підхід аналізу рівня територіального розвитку в Україні відсутній, а наявні методики є недосконалими та потребують доопрацювання. Зокрема, слід відмітити, що наразі застосовуються окремі методики аналізу рівня територіального розвитку в Україні, а також врахування Цілей сталого розвитку в стратегіях розвитку територіальних громад, що не відповідає принципам системності, сталості та інтегрованості. Зважаючи на це, необхідні подальші дослідження та розробка єдиного уніфікованого методичного підходу до аналізу рівня територіального розвитку в Україні, який враховує всебічний аналіз сучасного стану територіальних громад, а також відповідність розвитку громади цілям сталого розвитку. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Васильченко Г., Парасюк І., Єременко Н. Планування розвитку територіальних громад : навч. посіб. Київ : ТОВ «Підприємство «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 256 с.
2. Indicators of Sustainable Development: Guidelines and Methodologies (Economic & Social Affairs). 2nd ed. NewYork : United Nations, 2001. 130 p.

Основні методичні підходи до аналізу рівня територіального розвитку в Україні

Назва методики	Основні компоненти
Методика підготовки соціально-економічного аналізу розвитку громади [1]	• <i>Збір та аналіз даних</i>: збір необхідної статистичної інформації про економічну діяльність, рівень доходів населення, інфраструктуру, освіту, здоров'я, зайнятість та інші аспекти життя громади. • <i>Оцінка поточного стану громади</i>: на основі зібраних даних проводиться аналіз соціальних та економічних показників, визначається поточний рівень розвитку громади та ідентифікуються проблемні аспекти. • <i>Визначення стратегічних напрямків розвитку</i>: формулюються основні цілі та завдання розвитку громади на короткострокову, середньострокову та довгострокову перспективи. • <i>Розробка дієвих заходів і програм</i>: на основі виявлених проблем і стратегічних напрямків розвитку розробляються конкретні заходи та програми, спрямовані на поліпшення соціально-економічного стану громади. • <i>Моніторинг та оцінка результатів</i>: після впровадження заходів і програм проводиться постійний моніторинг їх ефективності та оцінка досягнутих результатів. Це дозволяє коригувати стратегію розвитку громади та вживати відповідних заходів для досягнення максимального позитивного впливу
Розробка профілів громад [2]	1) Загальна характеристика громади; 2) земельні та природні ресурси; 3) населення та трудові ресурси; 4) економіка громади; 5) фінансовий стан і бюджет громади; 6) житлово-комунальне господарство; 7) соціальна інфраструктура; 8) транспортна інфраструктура та зв'язок; 9) інфраструктура торгівлі та послуг; 10) стан довкілля
Методика формування та реалізації прогностичних і програмних документів соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади [3]	Аналітична частина Плану є основою для визначення стратегічного бачення щодо розвитку об'єднаної територіальної громади на відповідний період і може містити дані про: • географічне розташування об'єднаної територіальної громади, опис суміжних територій; • демографічну ситуацію, ринок праці об'єднаної територіальної громади; • фінансово-бюджетну ситуацію об'єднаної територіальної громади; • наявну інфраструктуру об'єднаної територіальної громади (транспортну, екологічну, енергетичну, виробничу, соціальну тощо); • динаміку та особливості соціально-економічного розвитку за останні п'ять років, у тому числі стан використання природного, ресурсного, виробничого, науково-технічного потенціалу, розвитку малого та середнього підприємництва, зайнятості населення, задоволення населення товарами і послугами, доступу суб'єктів підприємництва до кредитів та інвестицій, екологічну ситуацію об'єднаної територіальної громади тощо; • інші дані, визначені відповідальним розробником як необхідні для проведення аналізу стану розвитку об'єднаної територіальної громади
Методика врахування Цілей сталого розвитку в стратегіях розвитку територіальних громад [4]	• <i>Ідентифікація Цілей сталого розвитку</i>: основний етап полягає в ознайомленні та виборі конкретних ЦСР, що відповідають потребам і пріоритетам територіальної громади. • <i>Аналіз поточного стану</i>: оцінюється рівень досягнення кожної з ЦСР на місцевому рівні, а також виявляються пріоритетні напрямки для подальших зусиль. • <i>Інтеграція ЦСР у стратегію розвитку</i>: розробляється стратегія розвитку територіальної громади, де ЦСР враховуються як ключові цілі та орієнтири для досягнення сталого розвитку. • <i>Розробка дієвих заходів</i>: на основі обраних ЦСР і пріоритетних напрямків розвитку визначаються конкретні заходи та програми для реалізації стратегії. • <i>Моніторинг та оцінка</i>: здійснюється систематичне спостереження та оцінка прогресу в досягненні ЦСР, а також ефективності заходів, що вживаються для їх досягнення

3. Global indicator framework for the Sustainable Development Goals and targets of the 2030 Agenda for Sustainable Development. Annex to the Resolution adopted by the United Nations General Assembly on 6 July 2017. 2017. 25 p. URL: https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Global%20Indicator%20Framework%20after%202022%20refinement_Eng.pdf
4. Гур'єв В. О. Оцінка рівня розвитку територій як інформаційно-аналітична основа антикризового управління. *Журнал стратегічних економічних досліджень*. 2023. № 2. С. 69–83. DOI: <https://doi.org/10.30857/2786-5398.2023.2.8>
5. Содома Р., Дубневич Ю., Марків Г., Шматковська Т. Моніторинг соціально-економічного розвитку територіальних громад. *Аграрна політика і вдосконалення економічних відносин в АПК*. 2021. № 28. С. 24–30. DOI: <https://doi.org/10.31734/economics2021.28.024>
6. Pavlikha N., Khomiuk N., Demianchuk O. et al. Economic assessment of inclusive development of territorial communities within rural areas: a case study of Ukraine. *Ad Alta: Journal of Interdisciplinary Research*. 2022. Vol. 12. Iss. 1. Special XXV. P. 97–104. URL: https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/120125/papers/A_15.pdf
7. Мельник В. О., Подгурський В. В. Методика оцінки рівня розвитку міських територій на основі системно-структурного підходу. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2019. № 937. С. 58–66.
8. Литвин О. С. Методи оцінки рівня розвитку регіонів. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Економічна»*. 2018. Вип. 43. С. 51–57.
9. Zlatanov D., Dragomir V. Territorial Development Assessment Frameworks: A Review of Methods and Indicators. *International Journal of Sustainable Development and Planning*. 2020. Vol. 15. Iss. 2. P. 227–240.
- on 6 July 2017". https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Global%20Indicator%20Framework%20after%202022%20refinement_Eng.pdf
- Huriev, V. O. "Otsinka rivnia rozvytku terytorii yak informatsiino-analitychna osnova antykrizovoho upravlinnia" [Evaluating the Level of Territorial Development as an Information-Analytical Foundation for Crisis Management]. *Zhurnal stratehichnykh ekonomichnykh doslidzhen*, no. 2 (2023): 69-83. DOI: <https://doi.org/10.30857/2786-5398.2023.2.8>
- Indicators of Sustainable Development: Guidelines and Methodologies (Economic & Social Affairs)*. New York: United Nations, 2001.
- Lytvyn, O. S. "Metody otsinky rivnia rozvytku rehioniv" [Methods of Assessing the Level of Development of Regions]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriiia «Ekonomichna»*, no. 43 (2018): 51-57.
- Melnyk, V. O., and Podhurskyi, V. V. "Metodyka otsinky rivnia rozvytku miskykh terytorii na osnovi systemno-strukturnoho pidkhodu" [Methodology for Assessing the Level of Development of Urban Areas Based on a System-structural Approach]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika»*, no. 937 (2019): 58-66.
- Pavlikha, N. et al. "Economic assessment of inclusive development of territorial communities within rural areas: a case study of Ukraine". *Ad Alta: Journal of Interdisciplinary Research*, vol. 12, iss. 1 (2022): 97-104. https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/120125/papers/A_15.pdf
- Sodoma, R. et al. "Monitorynh sotsialno-ekonomichnoho rozvytku terytorialnykh hromad" [Monitoring of the Social and Economic Development of Territorial Communities]. *Ahrarna polityka i vdoskonalennia ekonomichnykh vidnosyn v APK*, no. 28 (2021): 24-30. DOI: <https://doi.org/10.31734/economics2021.28.024>
- Vasylchenko, H., Parasiuk, I., and Yeremenko, N. *Planuvannia rozvytku terytorialnykh hromad* [Development Planning of Territorial Communities]. Kyiv: TOV «Pidpriumstvo «VI EN El», 2015.
- Zlatanov, D., and Dragomir, V. "Territorial Development Assessment Frameworks: A Review of Methods and Indicators". *International Journal of Sustainable Development and Planning*, vol. 15, no. 2 (2020): 227-240.

REFERENCES

"Global indicator framework for the Sustainable Development Goals and targets of the 2030 Agenda for Sustainable Development. Annex to the Resolution adopted by the United Nations General Assembly